

TO IN ONO.

Stoletnica Dobrilo.

Letos praznuje slovensko-hrvaški narod istrski stoletnico po rojstvu velikega škofa Jurija Dobrila, čigar ime je ozko združeno z jugoslovanskim preporodom.

Jurij Dobrila je bil rojen dne 16. aprila 1812. v siromašni kmetiški koči na Ježenju v občini tinjanski. Ljudsko šolo je dovršil v Tinjanu, učitelj mu je bil kaplan Radetič. Župnik in kaplan sta poslala fanta k fratrom v Pazin, kjer je končal ondoto „glavno šolo“, a se potem vrnil domov, ker ni mogel študirati dalje. Morebiti bi bil Jurij ostal za vedno doma, ako bi se ne bil onega leta ponesrečil neki Rovis, katerega so pazinski frančiškani nameravali poslati v frančiškansko gimnazijo v Karlovec. Fratri so se spomnili na pridnega Jurija in tako se je deček napotil peš iz Ježenja v Karlovec; oče, ki ga je do Reke spremil, mu je dal ob slovesu tri forinte. Tu je izvršil šest gimnazijskih razredov in se potem zopet peš vrnil domov. Odtod se je napotil v Gorico, da dovrši ostala dva razreda „filozofije“. Ravnatelj ga izprva ni hotel vpisati, češ, karlovški dijaki niso za nič, naj gre v Ljubljano. Vendar ga je Dobrila preprosila. Jesti je dobil z drugimi siromaki vred v samostanu na Kostanjevici, spal pa je prvi mesec na klopih v kostanjeviškem drevoredu, na katerih je tudi pisal svoje naloge. Ravnatelj in katehet, ki sta se kmalu prepričala o njegovih velikih sposobnostih, sta ga priporočila bogati Pajerjevi rodbini, kjer je poučeval deco. Nato je vstopil v bogoslovje. Leta 1837. je končal svoje študije in meseca septembra je pel prvo sveto mašo v Tinjanu. Starše so njegove študije stale do konca 21 goldinarjev, od katerih se je pa bilo 10 na poti izgubilo. Kaplan je bil Dobrila v Munah in v Hrušici, odkoder ga je škof Ravnar poslal na Dunaj, kjer je postal doktor bogoslovja, nato pa je prišel za pridigarja v Trst in tu kmalu postal katehet in pozneje ravnatelj dekliske šole, potem pa ravnatelj četrtega bogoslovskega tečaja, ki je bil takrat nameščen v Trstu. Leta 1852. in 1853. je zavlada po Istri velika lakota. Dobrila je šel v Trstu od hiše do hiše in tako nabral 50.000 goldinarjev, kupil žita in ga poslal v Istro. Leta 1854. je bil imenovan za župnika in kanonika stolne cerkve. Leta 1858. je postal poreški škof, l. 1875. škof tržaški, kjer je umrl 13. januarja leta 1882.

Dobrila je bil istrskim Hrvatom nekaj sličnega, kar nam Slovencem Slomšek. Sam je izkusil revščino, zato je ljubil svoj ubogi rod in mu pomagal. Oznanjal je ljudstvu božjo besedo v materinskem jeziku in spisal lepi molitvenik „Oče, budi volja tvoja“, ki je od l. 1854. doživel osem izdaj in ga ima skoro vsaka hrvaška hiša. Kot škof je živel silno varčno in od prihranjenih novcev ustanavljal šole in podpiral uboge dijake. Kar je danes istrskega izobraženstva, ki zagovarja pravice hrvaškega naroda, je skoro vse študiralo s pomočjo škofa Dobrila ali z dijaškimi ustanovami njegovimi. Ker je videl, kako neusmiljeno odirajo Italijani istrskega seljaka, je podpiral gospodarsko organizacijo posojilnic in zadrug. On

je tudi ustanovil prvi politični hrvaški list v Istri „Našo Slogo“. Trideset let je škofoval Dobrila, in ta doba pomeni vstajenje istrskega naroda.

Dva grobova.

Pretekli mesec sta umrla dva slovenska pisatelja iz starejše naše generacije, dr. Jakob Sket in dr. J. Mencinger.

Dr. Jakob Sket je bil rojen l. 1852. na Sladki gori na štajerskem in je postal l. 1878. profesor na celovski gimnaziji. Tu je deloval do smrti 11. aprila t. l. Kot naslednik Antona Janežiča je nadaljeval njegovo delo na slovstvenem polju. Priredil je staroslovensko čitanko in čitanke za vse razrede srednjih šol. Prekrbel je tudi več izdaj Janežičeve slovnice, ki je dospela že do desete izdaje. Od l. 1880. do 1886. je izdajal mesečnik „Kres“, v katerem je objavil povesti „Milko Vogrin“ in „žrtva ljubosumnosti“. Sodeloval je mnogo pri „Družbi sv. Mohorja“, ki je prinesla tudi njegovo povest „Miklova Zala“. Upokojen kot vladni svetnik je deloval pri upravi „Družbe sv. Mohorja“.

Dr. Janez Mencinger. Mencinger je bil rojen l. 1836. na Brodu v Bohinju in se je po končani srednji šoli l. 1857. vpisal na Dunaju v klasično filologijo, ki jo je pa kmalu popustil in prestopil na juridično fakulteto. Ko je dovršil pravoslovne študije, se je posvetil odvetništvu. Kot advokat je najprej živel v Kranju, odkoder se je l. 1882. preselil v Krško, kjer je ostal prav do svoje smrti. Z Mencingerjem je izgubilo slovensko slovstvo zanimivo osebnost. V zadnjih letih ni sicer ničesar več objavljalo in menda tudi ne pisal, toda v mladostni in moški dobi je bil literarno zelo delaven. Že kot gimnazijec je pisal pesmi za Bleiweisove Novice ter se pečal z estetiko, literarno zgodovino in umetnostjo. Prva njegova novela „Jerica“ je izšla l. 1859. v Glasniku; že iz nje odseva njegovo jasno, zdravo pojmovanje življenja. V naslednjem letu (1860.) je Glasnik zopet prinesel dve njegovi povestici, in sicer „Vetrogončiča“ ter „Zlato pa sir“. L. 1861. je Mencinger objavil ravnatam zgodovinsko novelo „Bore mladost“ iz časa bohinjskih fužin in graščakov ter l. 1865. povest „Skušnjave in skušnje“. Po tej povesti je Mencinger za 16 let odložil pisateljsko pero ter se posvetil študiju narodno-gospodarskih in narodno-političnih vprašanj. L. 1883. je zopet nastopil v Ljubljanskem Zvonu z daljšim spisom, ki ga je naslovil „Cmokavzar in Ušperna, izviren roman, ki ga je iz kanibalščine poslovenil Sivor-Mencinger.“ Povest karikira banalni, sirovi ton nekaterih naših povesti (Mencinger je meril na Kodra). Najznamenitejše njegovo delo pa je „Abadon, bajka za starce“, filozofski roman, ki je izšel l. 1893. v Ljubljanskem Zvonu. „Bajka pobija pesimizem in dokazuje, da človeštvo v kljub temu pesimizmu vendar napreduje in da boljši časi nastopijo samo takrat, ko zavlada v zasebnem in javnem življenju krščanska morala in pozitivna vera.“ (Glaser.) Zadnji Mencingerjev spis je

„Moja hoja na Triglav“, napol popis, napol humori-
stična novela; izšel je l. 1897. v Knezovi knjižnici.

Rajni Mencinger je bil blag človek. Kakor njegovi
spisi, tako je bilo tudi njegovo zasebno življenje prožeto
s plemenitostjo, veselo dobrohotnostjo ter upanjem v
Previdnost; sam se je najlepše označil z nagrobnim na-
pisom, ki si ga je tako sestavil: „Tukaj počiva advokat
Janez Mencinger. Pravdo svojega življenja je začel
l. 1836. in jo nedovršeno končal l. 1912. Bodi mu sodba
milostna!“

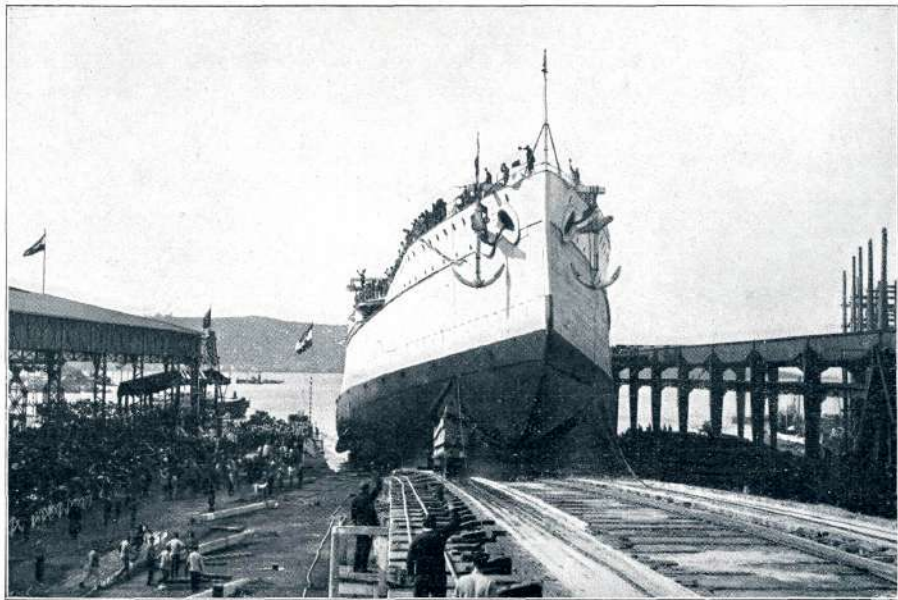
Ljudski oder.

Dr. Krekove „Tri sestre“ tvorijo pri nas svetlo
točko v silni revščini preprostih iger za manjše odre.
Tipi iz naroda stoje pred nami tako živi, da jih ume
takoj popolnoma vsak, kdor pozna naše kmetško živ-
ljenje. Orel in France sta dva trdna moška stebra,
ob katera buta zastoj komično-resno valovje ženskih
sitnosti in zvičaj. Njiju mirna in samozavestna vlada
pripravi vihrave ženske do prostovoljnega zaključka:
„Mož je glava!“ Pravijo, da je igra sirova. Toda
glavna vsebina igre obstoja deloma v tem, da se grčava
Špela izpreobrne v ljubezno ženo. Lep kontrast
k Orlu in Francetu pa tvori organist, ki v svoji
mehki nravi komaj uide prav neslavnemu podlož-
ništvu v lastni hiši, da ga ne spravi pravočasno Orel
na pravo pot. Uprizoritev te igre na „Ljudskem odru“
meseca marca t. l. je bila srednja, tako da ne moremo
govoriti o preveč posrečenih, pa tudi ne o ponesrečenih
vlogah. — Pravi kontrast k „Trem sestram“ so Grillpar-
zerjevi: „Morja in ljubezni valovi“, ki smo jih
videli v razprodani hiši prvokrat dne 10. marca. Po
poročilih v „Slovencu“ posnamemo, da se je za igro
vršilo nad šestdeset skušenj pod vodstvom g. primarija
dr. Robida. Uprizoritev je pokazala, v koliko je „Ljudski
oder“ že kos klasični drami. — Z uspehom smo lahko
zadovoljni. — Pripomnimo pa par splošnih stvari.

Ali se je izplačal trud,
ki so ga imeli igralci in re-
žiser z uprizoritvijo te igre?
Po našem mnenju samo de-
loma. Govorilo se je na odru
mnogokrat tako tiho, da ni
bilo mogoče slediti. Stalen
napor, slediti tihemu govor-
jenju, pa utruja gledalca. In
če gledalec pri taki psiholo-
ški drami približno tretjino
misli presliši, izgubi študija
sama svoj učinek, ostane le
malo več kot zunanji okvir.
Dejanje razume samo tisti,
ki je dramo doma preštudi-
ral. Taki pa so prav redki
in — silno izbirčni. Zado-
voljiti jih more samo uprizori-
tev z izvežbanimi umetniki,
ki gledalcu izpopolnijo nje-
govo umevanje umetnine. O
tem pa v celoti pri nas niti
ne more biti govora. — In
ti verzi! Tudi lepa prestava
drame v verzih niti izobra-
žencu od daleč ne nadomesti

originala. Na poti iz originala v prevod se izgubi
vedno premnogo prvotne lepote. — Zato precej gle-
dalcev iz krogov izobraženstva ni vztrajalo do konca.
Vzrok temu je bil tudi ta, da traja igra nad tri ure. —
Predstavo so ponavljali dne 19. marca ob štirih po-
poldne. Udeležila sta se je tudi deželni predsednik
baron Schwarz in grof Chorinsky. —

Dne 24. marca je nastopil na „Ljudskem odru“
vdruživ g. Verovšek kot gost v izvorni enodejanski
„Ključovalci“ (spisal Homunkulus) in v Murnikovi
burki „Napoleonov samovar“ kot Drenovec. „Ključ-
ovalci“ obdelujejo zanimivo snov; osvobojenje inteli-
gentnega človeka, ki živi v malem mestu, móre ma-
lomestnih predsodkov in strahu pred časopisjem. To
misel je avtor utelesil na dr. Hrastovi rodbini, ki je
s stališča škandalazeljne množice diskreditirana, ki pa,
opirajoč se na izpričevalo svojega srca, ponosno klju-
buje svoji okolici. V oceno drame same se na tem
mestu ne moremo spuščati. Uprizoritev je bila deloma
prav dobra, deloma srednja. Da je g. Verovšek na-
redil iz svoje vloge, kar se je dalo, tega ni treba
posebej omenjati. Uprizoritev „Napoleonovega samo-
vara“ pa je odločno stala precej nad nivojem dile-
tantskih predstav. — Na cvetno nedeljo in velikonočni
ponedeljek smo videli na „Ljudskem odru“ zopet slo-
vensko noviteto. Igrali so „Dekle z biseri“ v šestih
slikah, katere je priredil po znanem romanu frančiškan
dr. Gvido Rant. Dramatizacija tako obširnega romana
z bogato vsebino je težka stvar. Poltretjo uro tra-
jajoča uprizoritev nam more podati samo glavno
ogrodje dejanja. Ako izide dramatizacija v tisku, bo
mogoče izpregovoriti o njej več na podlagi primer-
janja z romanom. Prizore iz dobe prvih kristjanov
gleda naše občinstvo rado. O tem so pričale tudi ova-
cije, ki so jih gledalci ob premieri opetovano prire-
dili navzočemu avtorju v dobro obiskani hiši. — Čas
za študiranje tega igrokaza je bil odmerjen prav
pičlo: samo en teden. Zato pa je uprizoritev jasno

BOJNO LADJO „TEGETTHOFF“ SPUŠČAJO V MORJE.